

Төрөлгөндө адам жашоого үйрөнөт. Буга ата-энеси, туугандары жардам беришет, тарбиячылар, мугалимдер андан ары сабак беришет. Адам өзүн-өзү окутуу жана өзүн-өзү өркүндөтүү менен алектенет. Адамдын ички ойлонуусу анын кебине чыгып, сүйлөгөндө гана акыл-парасаты сөз менен өлчөнөт. Кеп жагымдуу, жугумдуу болуусу үчүн биз макал-лакап, накыл кеп, фразеологизмдер, чечен кептерди, санат сөздөрдү, ырларды ж.б. колдонобуз.

Макал-бул улуттук таалим-тарбиянын алтын казынасы. Ал бизге чейин миңдеген жылдарды кечип келген. Демек, миң жылдап келген, маани-маңызы сакталып калган макалдарды колдонуу да кишинин дараметин билдирет. Маселен, "Эки кочкордун башы-бир казанда кайнабайт". Бул макалды 930 жыл мурда Махмуд Кашгари өзүнүн „Түрк тилдер сөз жыйнагы“ эмгегинде мындай деп берген: „Эки кочңар баш бир аллачта бышмас“.

Макал-бул ар бир атуулду ыйман-ызатка тарбиялоочу жана өзүн туура алып жүрүүнү, жашоону үйрөтүүчү каражат. Кыска болсо да эбегейсиз зор жана баа жеткис маанилүүлүгү, ыңгайлуулугу, курчтугу, бутак таамай тийгендиги, таасирдүүлүгү, билимдин дандары сыяктуу пайдалуулугу жана элдик акылмандуулугу менен айырмаланат.

Макал-бул өчпөгөн коломто. Макал өз ордунда жана зарылдыгы туулган жерде гана колдонулса күчтүү болот. Кыргыз элинде макалды натуура колдонгон киши сөздү сүйлөгөндү билбеген адам катары эсептелет.

Макал нечендеген кылымдар бою ырасталган турмуш чындыгы болгондугу үчүн аны кепке жүйө, таяныч, далил, жөлөк катары колдонобуз. Ушул жүйөгө таянып башка бирөөнү кепке жыгасың же жыгыласың. Элдик акылмандыкты күнүмдүк баарлашууда билгичтик менен колдонгон адам өзүн коомдук мейкиндиктин ар тараптуу өнүккөн өкүлү катары эсептелет.

Макалдарды тематикалык жактан окумуштуулар ар кандай бөлүштүрүп келет: мекен тууралуу, ү-бүлө тууралуу, турмуш-тиричиликке тиешелүү, тарбия-адеп ж.б. багытындагы макалдар кеңири колдонулат.

Студенттин өз алдынча ишинде макалдарды туура мааниде колдонуу, которууга багыт берүү максатында бир канча макалдар студенттерге бөлүнүп берилген. Алар берилген макалдарды которуу менен кебинде колдонууга үйрөнөт. Бул котормо тил үйрөнүүчүлөргө да жардам берет деген ойдобуз.

Үй-бүлө жөнүндө макал:

1. Бир ата жети баланы багат, бирок жети бала бир атаны бага албайт. Один отец может покормить семерых детей, но семеро детей не могут

покормить одного отца.

One father can feed seven children, but seven children cannot feed one father.

2. Ордунда бар- оңолор.

У кого есть наследник, у того положение улучшится.

Who has an heir, that situation will improve.

Тарбия жөнүндө макал:

3. Отту үйлөй берсең-өчүрөсүң, коңшуну күнөлөй берсең-көчүрөсүң.

Будешь дуть на огонь- потушишь его, будешь завидовать соседу- заставишь его проехать.

If you blow on fire-you will put it out, if you envy your neighbors-you will make him pass.

АКК1(А)-22. Бектемир кызы Мадина

4.Отурукчу эл эгинин ойлойт, көчмөн эл көлүгүн ойлойт.

Оседлый народ думает о посевах, кочевой народ думает о средствах передвижения.

Settle people think about crops, nomadic people think about the means of movement.

Тарбия жөнүндө макал:

5. Отту алаңгазар өчүрөт, коңшуну кыйкымчыл көчүрөт.

Если сильно шуровать, то огонь погаснет, а то частых придурок сосед уйдет.

If you shake it hard, the fire will go out, If you are a stupid, the neighbors will move.

Которгон: Бектемир кызы Мадина

1 ЖЕТИГЕ ЧЫККАНЧА, БАЛА ЖЕРДЕН ТАЯК ЖЕЙТ.

Until he turns seven, the child eats sticks from the ground_

2 ЗАМАН БАШКА , ЗАН БАШКА.

Times are different, people are different_

3 ИЧТЕН ЧЫККАН ИЙРИ ЖЫЛАН.

Crooked SNAKE from inside_

4 КАНАТТУУГА КАКТЫРБАЙ ТУМШУКТУУГА ЧОКТУРБАЙ.

Do not bite the bird, do not bite the beak._

5 КАРА КЫЛДЫ КАК КЫЛГАН -АДИЛ.

Adil is the one who did the wrong thing.

6 КАРЫ КЕЛСЕ АШКА, ЖАШ КЕЛСЕ ИШКЕ.

If you are old, you can eat, if you are young, you can work_

7. Кимдин жерин жердесен , ошонун ырын ырда

Sing the song of the one whose place you are living._

8 КОЛ - КУДАЙДЫН МООРУ

Hand is GOD'S. signature_

АКК-1(А)-22

Закирова Айжан Закировна

1.Жетиге чыкканча бала жерден таяк жейт.

Пока ребенок не достигнет семилетнего возраста,ему постоянно достается от земли.

Until the age of seven,the child eats sticks from the ground.

2.Заман башка,заң башка.

Каковы времена,таковы и обычаи.

Times are different, people are different.

3.Ичтен чыккан ийри жылан.

Букв, кривая змея, вышедшая из чрева.

Crooked snake from inside.

4. Канаттууга кактырбай, тумшуктууга чокутпай.

Позаботься о нем, не давай его никому в обиду.

Do not bite the bite, do not peck the beak.

5. Кара кылды как жарган-адил.

Справедливый, действующий беспристрастно, в соответствии с истиной.

The one who did it black is righteous.

6. Кары келсе-ашка, жаш келсе-ишке.

Если старый человек придет-усади и угости, а молодой-посади за работу.

You are old-eat, if you are young-work.

7. Кол-кудайдын мөөрү.

Уговор дороже денег.

The hand is the seal.

Суранбаева Айназик.

АКК 1(А)

1. Жорго минген жолдошунан айрылат.

Тот, кто едет на иноходце, остаётся без попутчика.

One who rides a pacer is left without a companion.

2. Жээн эл болбойт, желке тон болбойт.

Как из племянника не будет своего человека, т.е. сородичем не станет, и загибок на шубу не годится.

As from a nephew there will be no one of his own, that is, he will not become a relative, and the scruff of the neck is not good for a fur coat.

3. Иниси бардын - ырысы бар.

У кого есть младший брат, у того есть поддержка.

Who has a younger brother, he has support.

4. Карабаса катын кетет, бакбаса мал кетет.

Если не ухаживать, жена уйдёт, если оставить без присмотра табун уйдёт.

If you do not care, the wife will leave, if left unattended, the herd will leave.

Төлөнбаева Таалайкан.

1. Катын алсаң, отун ал.

Взял жену, бери и дрова.

Took a wife, take firewood.

2. Келиндин сырын төркүнү билет.

(Неблоговидный) характер невестки знает её родня.

The character of the daughter-in-law is known by her relatives.

3. Өз агасын агалай албаган - киши агасын сагалайт.

Кто не уважает своих старших, тот ищет поддержки на стороне.

Who does not respect his elders he is looking for support on the side.

4. Соодада достук жок.

Торг дружбы не знает.

Bargaining does not know friendship.

5. Сулуу сулуу эмес, сүйгөн сулуу.

Не та красавица, а та, любимая.

Not the beauty that is beautiful, but that beloved.

Маматкалыкова Бекзада

АКК-1-(6)

1.Аганы коруп ини осот,эжени коруп синди осот.

Брат брату пример,сестра сестрице.

Brother to brother example,sister to sister.

2.Адам суйлошкончо,жылкы кишенешкенче.

Поговорив люди знакомятся,поржав кони сходятся.

After talking people get to know each other,horses can converge.

3.Ай орток,Кун орток,жакшы орток.

Луна общая,солнце общее хороший человек общий.

The moon is common the sun is common a good person is common.

4.Айылы Аралаш,кою королош.

Аилы смежны,и овчарни рядышком.

The villages are adjacent and the sheep fields are side by side.

5.Ак-куу колун сагынат,адам туулган жерин сагынат.

Лебедь скучает по родному озеру,а человек родным местам.

The swan missed his native lake and man misses his native place.

6.Алтоо Ала болсо-ооздогу кетер,Тортоо татуу болсо-тободугу келер.

Если шестеро недружны они не удержат даже то что у них в
зубах,если четверо дружны,они достанут с небо.

If six are unfriendly they won't even hold what they have in their teeth if
four are friendly they will get from heaven.

Абдумоминова Барчынай

AKK-1-22.(A)

Коңшун сокур болсо, бир көзүндү жум.

Если твой сосед кривоглазый, то зажмурь один глаз.

If the neighbor is blind, close one eye.

2. Коңшун жакшы болсо, алыстагы агайындан артык.

Хороший сосед лучше родни живущий вдали.

A good neighbor is better than relatives living far away.

3. Коңшуну козгой берсен, көчүрөрсүн.

Если бударажить соседа, то принудишь его к откочевке.

If you disturb your neighbor, you will force him to move away.

4. Көргөн - көргөнүн айтат, көргөнсүз - бергенин айтат.

Воспитанный говорит о виденном, не воспитанный о подаренном.

The educated speaks of what he has seen, the uneducated speaks of what he has presented.

5. Кулагыңа алтын сырга.

Золотые серьги в уши.

Gold earrings in the ears.

Асанова Бермет.

1) Агайындын арасына жоочу да болбо, доочу да болбо.

Отнесись ко всем одинаково не будь ни посредником, ни истцом среди родственников.

Treat everyone equally, don't be an intermediary or a plaintiff among relatives.

2) Ажырашар дос ээрдин арткы кашын сурайт.

Чтобы порвать с другом, просит у него заднюю седел.

To break up with a friend asks him for the back pommel of saddles.

3) Азансыз молдо болсо да, казансыз катын болбойт.

Мулла без азана может быть, но женщины без казана быть не может.

There can be a mullah without adhan, but there cannot be a woman without a cauldron.

4) Алты уул тапкан катынды ханым десең жарашат.

Женщину, родившую шестеро сыновей можно называть царицей.

A woman who gave birth to six sons can be called a queen.

Рахимжанова Бибинура

АКК-1-22А

1) Абысын таттуу болсо, аш көп, агайын таттуу болсо, ат көп.

Невестки дружны - еды много, родственники дружны - коней много.

Daughter-in-laws is friendly, there is a lot of food, the brother friendly, there is a lot of horse

2) Агайындын азары болсо да, безери болбос.

Обиды междоусобиями бывают, но они друг друга не покидают.

Even if the brother is in pain, it will not be a problem.

3) Агайын - бир өлгөндө, бир - тирүүлүктө.

Помощь родичей нужна при жизни, и при кончине.

Relatives need help during life and death

4)Аганын уйу-ак жайлоо.

Дом старшего брата как просторное джайлоо

Brother's house is a white pasture.

5) Агайындын аты озгончо, айылдаштын тайы озсун.

Пусть скорее победит стригунок одноаильца , чем конь родственников

Let the shearer of the same ailer win sooner than the horse of relatives.

Байыш кызы Айтурган
Akk-1a

Жакшыны-алыс, жаманды- жакын көрбө.

Не считай доброго человека- чужаком, плохого-роди чем.

Do not consider a good person a stranger for a bad reason.

2) Жакшы тилек - жарым ырыс.

Доброе (благое) намерение - половина благосостояния

Good intentions is half wealth.

3) Жакшыны ашырып, жаманды жашырып.

Не подавал виду: от гордости держался стойко.

Did not show.

4) Жакшылык-жар башында, жамандык- дал башында

Добро-далеко, а зло близко

Good is far and evil is close.

5) Жакшылыкка-жакшылык, жамандыкка-жамандык.

За добро-добром, за зло-злом.

For good-good, for evil-evil.

6) Жаткан жыландын куйругун баспа.

Не буди лиха, пока она спит.

Do not wake dashing while she sleeps.

7) Жашыңда кылжың болсоң, карыганда мылжың болорсуң.

Если ты в молодости капризный, то к старости станешь пустомельем.

If you are capricious in your youth, then in old age you will become a wasteland.

Калбекова Таншоола

*Алты уул тапкан аялды - ханым десең болбойбу,
Ага деген жигитти - жаным десен болбойбу.*

Разве нельзя назвать женщину царицей, если она родит шестерых сыновей, разве нельзя назвать юношу милым, если он почитает старших.

Is it not possible to call a woman a queen if she gives birth to six sons, is it not possible to call a young man sweet if he honors the elders?

Алыстагы душмандан, аңдып жүргөн дос жаман.

Высматривающий что - либо друг хуже врага , находящегося вдали .

A friend who looks out for something is worse than an enemy who is far away.

Ар кимдики өзүнө, ай көрүнөт көзүнө.

Всякому свое и немывтое бело.

To each his own and unwashed white.

Ашыктын тили - тилсиз тил.

Язык влюбленных бессловесен .

The language of lovers is wordless.

Аял жакшы - эр жакшы.

Жена хороша так и муж хорош

The wife is good and the husband is good

Бала - аркан - катын казык.

Дети -аркан а жена кол.

Children are a lasso and a wife is a stake

Канатбекова Мээримай

Бала- көңүлүн гүлү,көздүн нуру.

The child is the flower of the soul,the light of the eyes.

Бала-күлкүгө тойбойт,жалкоо уйкуга тойбойт.

The child cannot get enough of laughter lazy can not get enough of sleep.

Баланы-жашынан,

аялды-башынан.

A child from the age a woman from the beginning.

Балалуу үй-базар,

баласыз үй-мазар.

Home market with children,

A house without children is a grave.

Бала уяты-атага,

Кыз уяты-апага.

The shame of the son is the shame of the father, the shame of the daughter is the shame of the mother.

Bazarbai kyzy Aizirek –орусчасы?

Бала- көңүлүн гүлү,көздүн нуру.

The child is the flower of the soul,the light of the eyes.

Бала-күлкүгө тойбойт,жалкоо уйкуга тойбойт.

The child cannot get enough of laughter lazy can not get enough of sleep.

Баланы-жашынан,

аялды-башынан.

A child from the age a woman from the beginning.

Балалуу үй-базар,

баласыз үй-мазар.

Home market with children,

A house without children is a grave.

Бала уяты-атага,

Кыз уяты-апага.

The shame of the son is the shame of the father, the shame of the daughter is the shame of the mother

Рахманова

1. Тек журсон-ток журосун.

Будешь жить спокойно, сытым будешь.

You will live in peace, you will be full

2. Текени жезде, эчкини эже кылат.

Подмазываться, найти себе приют.

Grease up, find shelter

3. Тууган жердей-жер болбос, тууган элдей-эл болбос.

Нет земли лучше Родины нет людей лучше, чем на Родине.

There is no land better than the Motherland, there are no people better than in the Motherland.

4. Ынтымак барда-ырыс бар

Единство и счастье едины.

Unity and happiness are one.

5. Эне коргон тон бычат.

У умелой матери дочь мастерица.

A skilled mother has a craftswomen daughter.

Закирова Айжана Акк1-(6)

1. Башталышы катуу болсо, аягы таттуу болот.

Если с самого начала будет строгим, то все закончится благополучно.

If from beginning it is strict, then the end will happy

2. Бел көтөрбөгөндү, эл көтөрөт.

Чего нельзя поднять на спине, может поднять народ.

What cannot be lifted on the back the people can lift.

3. Берекени көктөн тилебе, биримдикти көптөн тиле.

Не проси изобилия у неба, а проси у народа, сильного единством.

Don't ask heaven for abundance, but ask a people strong in unity.

4. Бирөө азил сөз айтса, сен адил сөз айт.

Если кто-нибудь и пошутит с тобой, ты дай справедливый ответ.

If anyone jokes with you, give them a fair answer.

5. Бир көргөн -билиш, эки көргөн-тааныш.

Увидел раз, он уже известный, увидел два- уже знакомый.

Saw once, he is already known, saw two already familiar.

Артыкбаева Мээримгүл

1 Чын дос кыйынчылыкта таанылат

Истинный друг познается в беде

A true friend is known in trouble.

2 Эл атасыз болбос, тон жакасыз болбос.

Народ не бывает без предводителя, а шуба без воротника

The people do not happen without a leader, and a fur coat - without mouthpiece.

3 Эр кыла турган да, жер кыла турган да аял.

Жена может прославить и опозорить мужа.

A wife can both glorify and disgrace her husband.

4 Эсептүү дос айрылбас

Счёт чаще - дружба слаще; дружба дружбой а денежки врозь.

Account more often - friendship is sweeter; friendship is friendship, but the girls are apart.

5 Эски дос эстен кетпес, жаңы дос кадырга жетпес.

Старый друг не забудется, а новый не оценит тебя.

An old friend will not be forgotten, and a new friend will not appreciate you.

Сейитбек кызы Айзат

①Атадан уул тууса- ийги, ата жолун кууса- ийги.

Хорошо, когда у отца родится сын, хорошо когда он следует отцу.

May a son be born from his father, may he follow his father's path.

②Атадан балага жукпай турган эмне бар.

Разве есть что- либо, не передающееся от отца к детям.

What is not transmitted from father to child.

③Ата журтуна опаасыз иш эткенин, оз тубуно жеткенин.

Подине изменил- сам себя погубил.

That he acted disloyally to his country, that he had reached the end of his life.

④Аталаштын аты озгончо, айылдаштын тайы озсун.

Пусть лучше опередит стригунок одноальца, чем конь родственника

As long as the name of the cousin changed, let the name of the village change

Кудайкул к Оксана

Сыйыр танадан өсөт, адам баладан өсөт.

Корова вырастает из телёнка, человек– из ребёнка.

A cow grows out of a calf, a man out of a child.

Тикен сенин таманына киргенче, менин мандайыма кирсин.

Пусть заноза лучше воткнётся в мой лоб, чем в твою ногу.

Let a splinter stick into my forehead rather than into your leg.

ЗТуулганына эмес, турарына сүйүн.

Дело не в рождении, а в жизни

It's not about birth it's about life.

Тоого бүткөн кыягым, баатырдан калган туягым.

Ты горная осока, наследник богатыря.

You are a mountain sedge, the heir of a hero.

АКК-1-22а. Арзыкулова Зарипа

Алыстагы туугандан, жакындагы коңшу артык.

Ближний сосед лучше дальней родни.

A near neighbor is better than distant relatives.

Арам ишке ант бербе, айрандай жугар.

Не клянись за неправое дело, иначе несчастье пристанет к тебе как айран.

Do not swear for a wrong deed, otherwise misfortune will stick to you like ayran.

Аргымак атты жаман деп, кана, тулпар тапканың.

Агайынды жаман деп, кана, тууган тапканың.

Похулив аргамака, где же ты найдешь скакуна: похулив близких, где же ты найдешь родных.

Blaspheming arganaka, where will you find a horse: blaspheming loved ones, where will you find relatives.

Ар ким сыйлагандын кулу.

Каждый раб того, кто его уважает.

Every slave of the one who respects him.

Астына жорго миңгизди, үстүнө манат кийгизди.
Посадили на скакуна, накинули бархатный чапан.
Put one a horse, put one a velvet chapan.

АКК-1-226. Эрмек кызы Жазгүл

1.Бир ата жети баланы багат,бирок жети бала бир атаны бага албайт.
Один отец может покормить семерых детей,но семеро детей не могут покормить одного отца.

One father can feed seven children, but seven children cannot feed one father.

2.Ордунда бар- оңолор.

У кого есть наследник,у того положение улучшится.

Who has an heir, that situation will improve.

3.Отту үйлөй берсең-өчүрөсүң, коңшуну күнөлөй берсең-көчүрөсүң.
Будешь дуть на огонь- потушишь его, будешь завидовать соседу- заставишь его проехать.

If you blow on fire-you will put it out,if you envy your neighbors-you will make him pass.

4.Отурукчу эл эгинин ойлойт,көчмөн эл көлүгүн ойлойт.

Оседлый народ думает о посевах,кочевой народ думает о средствах передвижения.

Settle people think about crops, nomadic people think about the means of movement.

5.Отту алаңгазар өчүрөт,коңшуну кыйкымчыл көчүрөт.

Если сильно шуровать,то огонь погаснет,а то частых придурок сосед уйдет.

If you shake it hard, the fire will go out,If you are a stupid,the neighbors will moves.

Которгон:Бектемир кызы Мадина

Түбү бирге — тутпөйт .

Хоть бальный родственник, но зла не сделает.

Although a distant relative, he will not do evil.

Уруштуу үйдө ырыс жок .

Там, не будет счастья, где в доме раздоры .

There, there will be no happiness where the is discord in the house.

Соодада достук жок .

Торг дружбы не знает.

The bargain of friendship does not know.

Уул—үйдун корку , кыз — элдин корку .

Сын — красота дома , дочь — всего селения.

Son beauty of the house, daughter of the whole village.

Чулдурдун тилин энеси билет .

Язык косноязычного понятен его матери.

The tongue — tied person's language is only understandable to his mother.

Абдималикова Элнура АКК-1-(б)

1)Биримдиги жок эл тозот,биримдиги бар озот.

Несплоченный народ проподает,

Сплоченный народ выигрывает.

A people that is not united will perish A united people will win.

2)Бир кумалак бир карын майды чиритет.

Один катышек портит целый пустырь масла.

One spoon ruins a whole wasteland of oil.

3)Бирөөгө жасаган жакшылыгың да,жамандыгын да алдыңан чыгат.

Сделанные тобой,тобой и добро и зло обернутся точно также:-что посеешь, то и пожнешь.

What you have done, by you, and good and evil, will turn out the same way: - what you sow, you will reap.

4)Бирөөгө ор казба,өзүң түшөрсүң.

Не рой яму и сам в нее попадёшь.

Don't dig a hole and you'll fall into it yourself

5)Бүтүндү бөлүп,жартыны жарып же.

Все делить попалам.

Divide everything in half.

Муратбек кызы Мираида. АККБ-1-(Б)

1)Жакшыны - алыс, жаманды - жакын көрбө.

Не считай доброго человека чужаком , плохого - родичем.

Do not consider a good person an outsider, a bad one for the sake of.

2) Жакшы тилге - жарым ырыс.

Доброе намерение - половина благосостояния.

Good intention is half of welfare.

3) Жаткан жыландын куйругун баспа.

Не буди лиха, пока оно спит.

Don't wake up the devil while it's sleeping.

4)Жакшыны ашырып, жаманды жашырып.
Хорошее высказывал, плохое скрывал.
He didn't show it,he kept his stance out of pride.

Которгон: Абдулпаяз к Тумаргүл. АККБ-1-(Б)